

Голові разової спеціалізованої
вченої ради PhD
Західноукраїнського
національного університету
д.е.н., професору, професору кафедри
фінансів ім. С.І. Юрія
Горину Володимиру Петровичу

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора

Возняк Галини Василівни

на дисертаційну роботу Онищука Сергія Ігоровича
на тему: «Шляхи зміцнення фінансового потенціалу територіальних
громад», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань
07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Широкомасштабна війна росії проти України, яка триває з лютого 2022 року, обумовила економічну нестабільність, порушила стійкість територіальних громад, загострила виклики та ризики їх сталого поступу, змусила органи влади та місцевого самоврядування протистояти зовнішнім шокам, по-новому підходити до питань відновлення та розвитку. Інший негативний тренд наслідків війни – посилення асиметрії соціально-економічного розвитку територій, що своєю чергою, зумовило радикальну трансформацію фінансових основ функціонування територіальних громад України. Починаючи з лютого 2022 року і по даний час система місцевих фінансів розвивється в умовах асиметричних безпекових, економічних і демографічних шоків, що зумовило просторову диференціацію фінансових можливостей територіальних громад.

Фінансовий потенціал територіальних громад сьогодні - це не лише сукупність наявних ресурсів, але і комплексна характеристика їх здатності мобілізувати, акумулювати та ефективно використовувати фінансові ресурси для забезпечення базових послуг, підтримки економічної активності та участі у післявоєнній відбудові. Нова реальність обумовлює необхідність

переосмислення традиційних підходів до планування фінансових ресурсів громад та механізмів вирівнювання фіскальних можливостей.

З цих міркувань, підняті в роботі Онищука С. І. питання, пов'язані обґрунтуванням теоретико-методичних засад та розробкою науково-практичних рекомендацій щодо зміцнення та розширення фінансового потенціалу територіальних громад в умовах децентралізації та воєнних викликів є своєчасними та визначають актуальність проведеного дослідження.

Отримані в дисертації результати пов'язані із тематикою наукових досліджень, що виконувались в Західноукраїнському національному університеті за такою темою: «Фінансова система у забезпеченні стійкого економічного зростання України» (державний реєстраційний номер 0121U109150), в межах якої автором підготовлено розділ «Пріоритети розвитку державних та місцевих фінансів в контексті забезпечення сталого розвитку держави». Також, автор прийняв участь у 2024 році у підготовці матеріалів за господарським договором «Наукове консультування щодо удосконалення інституційного забезпечення розроблення та реалізації бюджетної політики в територіальній громаді».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Зміст, структура дисертації, обсяг опрацьованої вітчизняної та зарубіжної літератури, використані наукові підходи та інструментарій наукового дослідження Онищуком С. І. дозволяють стверджувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, винесені на захист, мають достатній ступінь обґрунтування, що підтверджує статус дисертаційної роботи як самостійно виконаного та повноцінного наукового дослідження.

Методологічна обґрунтованість дисертації забезпечується доцільністю та коректністю застосування системного, функціонального, компаративного, процесного, синергічного, інституційного підходів, використанням широкого спектру загальнонаукових та конкретних методів дослідження (абстрактно-

логічний та метод узагальнення (підрозділ 1.1); аналізу, синтезу та порівняння (підрозділ 1.2 і 3.2); економіко-статистичні методи (зокрема регресійний аналіз (підрозділ 2.1 і 2.2); метод класифікації та групування (підрозділ 1.1); системно-структурний аналіз (підрозділ 3.3), графічні методи для ілюстративного подання результатів дослідження), які забезпечили досягнення поставленої мети і вирішення сформульованих завдань.

Мета дослідження, яка полягала в обґрунтування теоретико-методичних засад та розробці науково-практичних рекомендацій щодо зміцнення та розширення фінансового потенціалу територіальних громад в умовах децентралізації та воєнних викликів узгоджується із задекларованою темою, а визначені наукові завдання розкривають її, що дало змогу автору отримати наукові положення, які винесено на захист.

В процесі дослідження автором опрацьовано широкий перелік літературних джерел з досліджуваної проблематики, законодавчих та нормативно-правових актів, масиви статистичної інформації.

Висновки відображають основні положення проведеного дослідження, а також можливі напрями їхнього практичного застосування. Кількість, зміст та обсяг друкованих праць Онищука С. І. відповідають вимогам щодо опублікування результатів дисертаційного дослідження на здобуття ступеня доктора філософії і дають право автору на публічний захист. Зміст роботи відповідає задекларованій темі, поставленій меті та засвідчує завершеність дослідження.

Оцінка змісту і завершеності дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг наукової роботи становить 216 сторінок. Робота містить: 30 таблиць, 34 рисунки, список використаних джерел складається з 179 джерел, до основного тексту додано додатки, які викладені на 15 сторінках і охоплюють матеріали емпіричних розвідок та допоміжних розрахунків для підтвердження отриманих результатів.

Дисертаційна робота Онищука С. І. на тему: «Шляхи зміцнення фінансового потенціалу територіальних громад» є самостійно виконаним, завершеним науковим дослідженням, що об'єднує теоретичну, аналітичну і проєктну частини, які логічно вибудовані, доповнюють одна одну, повною мірою висвітлює зміст визначених розділів. Дисертаційна робота виконана українською мовою, висновки та пропозиції є достатньо аргументованими. Логічна будова роботи та зміст відповідають обраній темі, забезпечують досягнення визначеної мети та розкриття завдань дослідження. В роботі помітна теоретико-методична і логічна спрямованість. Наукові результати отримано автором особисто, із праць опублікованих у співавторстві використано тільки ті ідеї, які належать автору.

Оцінка наукової новизни положень і отриманих результатів дисертаційної роботи. Серед положень, що визначають наукову новизну дисертації можна виокремити:

- запропонований автором підхід до трактування сутності фінансового потенціалу територіальної громади, який, на відміну від існуючих, пропонується розглядати як інтегровану здатність територіальної громади не лише мобілізувати наявні фінансові ресурси, а й генерувати нові можливості для отримання економічного ефекту або суспільних благ (п.п.1.1);
- науково-методичний підхід до оцінювання фінансового потенціалу територіальних громад, застосування якого сприятиме підвищенню якості планування доходів і видатків ТГ та справедливому розподілу трансфертів (п.п.1.3);
- удосконалення інструментарію управління ризиками фінансового потенціалу територіальних громад, в частині впровадження системи тривекторного моніторингу (доходи, видатки, соціально-економічне середовище), яке дозволяє відійти від вузького аналізу лише бюджетних показників та закладає основу для подальших досліджень

взаємозв'язку між макроекономічною стабільністю ТГ та внутрішньою ефективністю бюджетного процесу (п.п.2.3);

- ініціатива автора до бюджетного планування на місцевому рівні в умовах воєнних викликів, через обґрунтування доцільності переходу від традиційних методів до «нульового» бюджетування (п.п. 3.3). Це дозволяє глибше дослідити кореляцію між жорсткою пріоритезацією видатків та швидкістю відновлення фінансового потенціалу після кризових явищ;
- ідеї щодо реалізації міжнародної співпраці територіальних громад, з метою залучення додаткових фінансових ресурсів та зміцнення фінансового потенціалу територіальних громад, які деталізовано в такій послідовності фаз: підготовчої (комплексна оцінка інституційної готовності), активної (проектний менеджмент і формування партнерств) та реалізаційної (забезпечення прозорості та звітності) і визначення їх змісту та цілей (п.п. 3.1);
- пропозиції щодо нарощення фінансового потенціалу в частині: 1) активізація та диверсифікація дохідної бази; 2) раціоналізація та підвищення ефективності витрат; 3) співпраця та координація; 4) управління ризиками (п.п.3.3).

Загалом, дисертантом проведено дослідження з актуальної проблематики, отримано нові наукові розробки теоретичного та практичного характеру, спрямованих на зміцнення фінансового потенціалу територіальних громад.

Повнота викладення основних наукових результатів дисертації в опублікованих працях здобувача. Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційної роботи опубліковано у 10 наукових працях, серед яких: 1 стаття у науковому періодичному виданні, яке індексується в науково-метричній базі Web of Science, 4 статті у наукових фахових виданнях України, 2 з яких одноосібні, 5 - наукові публікації, які додатково відображають наукові

результати дисертації. Загальний обсяг опублікованих праць становить 5,12 д.а. (3,4 д.а. належить особисто автору).

Опубліковані наукові праці здобувача, які зараховані за темою дисертації, відповідають вимогам чинного порядку присудження ступеня доктора філософії, а їх кількість та обсяг дають авторові право для публічного захисту дисертації.

Практичне значення одержаних результатів для науки і практики.

Практичне значення одержаних результатів Онищука С. І. визначається можливістю використання окремих авторських пропозицій у роботі органів влади та місцевого самоврядування. Зокрема, результати і висновки дисертаційної роботи використані при аналізі стану фінансових ресурсів територіальних громад органами місцевого самоврядування, а також для підготовки пропозиції до органів виконавчої влади щодо розподілу коштів Державного бюджету України між територіальними громадами (довідка Тернопільської військової державної адміністрації № 42-33/1906 від 30.12.2025). Теоретико-методичні положення дисертації щодо заходів моніторингу та ідентифікації загроз для фінансового потенціалу територіальних громад використано під час підготовки та реалізації місцевих програм у сфері цивільного захисту (довідка Кременецької міської ради № 627/02-27 від 26.11.2025). Практичні пропозиції щодо застосування зарубіжного досвіду для зміцнення фінансового потенціалу територіальних громад використано Золочівською міською радою в процесі планування доходів бюджету (довідка Золочівської міської ради Золочівського району Львівської області № 379 від 16.12.2025).

Результати дослідження впроваджені у навчальний процес Західноукраїнського національного університету при поглибленні змістового наповнення та розробки практичних завдань з дисциплін: «Фінанси територіальних громад» при підготовці здобувачів вищої освіти за освітньою програмою «Фінанси» на першому рівні вищої освіти за спеціальністю D2

«Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» та «Управління фінансовими ресурсами територіальних громад» на другому рівні вищої освіти за спеціальністю D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» (довідка Західноукраїнського національного університету №126-28/2953 від 31.12.2025).

Дотримання принципів академічної доброчесності. Аналіз змісту дисертаційної роботи та публікацій Онищука С. І. дозволяють стверджувати, що використання положень, праць та висловлювань інших авторів мають відповідні коректні посилання на першоджерела для текстових та ілюстративних запозичень; ознак академічного плагіату не виявлено, що дозволяє зробити висновок про дотримання здобувачем принципів академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом, позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних Онищуком С.І. результатів, слід вказати на окремі положення, які є дискусійними та потребують додаткових пояснень, а саме:

1. обґрунтовуючи теоретичні засади фінансового потенціалу територіальних громад (п.1.1) автор правомірно зазначає, що «... у воєнний період умови для розвитку ТГ різняться, залежно від їх розташування...» (с. 26), а отже, і формування фінансового потенціалу ТГ теж буде різне. При цьому пропонує класифікувати ТГ на прифронтові, центральні та тиллові (с.27-28, рис.1.2). Не заперечуючи такої ініціативи, вважаємо, що дана класифікація потребує додаткової аргументації, відмінності від існуючих, оскільки: а) на сьогоднішній день існує багато класифікацій територіальних громад за безпековим чинником (це і МВФ, Світового банку, Уряду України – Постанова 1493 від 19.11.2025 р. «Про визначення переліку функціональних типів територій...» і т. д.); б) громади яких областей віднесено до кожної з груп (не очевидно в яку групу попадають,

наприклад, деокуповані громади) ? в) неочевидною є і характеристика груп: наприклад, зростання видатків характерне не лише для «центральных», але і для «тилових» громад або «втрата інвестиційної привабливості» характерна не лише для прифронтових громад і т. д.;

2. цікавою з наукової точки зору є запропонована автором класифікація перспективних джерел формування фінансових ресурсів ТГ за ступенем складності їх залучення (с.43 рис.1.6) – середньої та високої складності. Водночас, зі змісту не зовсім зрозуміло на чому базується такий поділ? Чи існує «низька» складність? І взагалі, що слугує вимірником складності теж не зовсім очевидно? Врахування цього аспекту не тільки б поглибило теоретичні засади дослідження, але і підсилило практичну спрямованість дослідження;
3. в пункті 2.1 за допомогою дисперсійного аналізу, автор оцінює відмінності фінансового потенціалу для сільських та міських громад в розрізі обраних груп, не пояснюючи чому із поля зору вилучає селищні громади (яких на мапі України більше, ніж міських). Доречно було б врахувати цей тип громад, оскільки це дозволило б посилити аналітичні розрахунки, а відтак і практичну значущість дослідження;
4. аналіз структури видатків місцевих бюджетів підтвердив переважання витрат на оплату праці (до 56%) при низькій частці капітальних інвестицій (20%). Практична цінність роботи були би більшою, якби здобувач, у рамках запропонованої стратегії управління фінансовими ризиками територіальних громад у воєнний період за напрямом «Гнучкість», надав конкретні рекомендації, наприклад, щодо оптимізації штатної чисельності апарату управління місцевого самоврядування в громадах зі значним демографічним відтоком з метою вивільнення фінансових ресурсів, необхідних для відновлення;
5. абсолютно слушно автор звертає увагу в роботі на вагоме джерело нарощення фінансового потенціалу ТГ в умовах війни – міжнародну фінансову допомогу (п.п.3.1). Разом з тим, аналізуючи проблеми та бар'єри

залучення таких коштів (з якими можна погодитись), автор вказує на «відсутність єдиної стандартизованої національної платформи..., яка б узагальнювала потреби ТГ для подальшої пропозиції міжнародним партнерам» (с.136). Така думка потребує додаткових пояснень, оскільки зі змісту не зовсім очевидно про яку платформу йдеться? Не зрозуміло чим не годиться цифрова платформа DREAM, яка упорядковує процеси управління публічними інвестиціями (в т. ч. МТД)?

6. в роботі проведено компаративний аналіз світового досвіду (Швейцарії, Угорщини, Швеції та Литви) зміцнення фінансового потенціалу територіальних громад (п.п.3.2). Водночас, запропоновані напрями імплементації (наприклад, угорська модель місцевого податку на бізнес) були б більш переконливими, якби автор, наприклад, проаналізував потенційні конфлікти з чинним Податковим кодексом України та ризики подвійного оподаткування в умовах воєнного стану.

Вважаємо, що вказані дискусійні положення не носять принципового характеру та не спростовують одержаних нових наукових результатів дисертаційної роботи Онищука С. І., а можуть слугувати підставою для наукової дискусії та продовження здобувачем подальших досліджень за обраним напрямом.

Загальний висновок

Зважаючи на актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, повноту змісту і якість теоретичних узагальнень та рекомендацій, вважаю, що дисертація Онищука Сергія Ігоровича на тему: «Шляхи зміцнення фінансового потенціалу територіальних громад» є цілісним, завершеним, самостійно виконаним і логічно побудованим дослідженням, в якому отримано нові науково-обґрунтовані результати і рекомендації, які містять елементи наукової новизни та в комплексі розв'язують важливе завдання – поглиблення теоретико-методичних засад та розробки рекомендацій щодо зміцнення та розширення фінансового потенціалу територіальних громад в умовах децентралізації та воєнних викликів.

Зміст дисертаційної роботи і наявні в ній науково-практичні результати відповідають галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Загалом, робота відповідає вимогам, що викладені у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року зі змінами і доповненнями, а її автор Оніщук Сергій Ігорович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу
регіональної фінансової політики,
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього НАН України»

Галина ВОЗНЯК

